

Olav Scheflo

Taler

Helge Krog

Sted

Stockholm

- 1 Ingen er uerstattelig, heter det. Jeg vet ikke hvem som først preget denne dumme sats, men det må ha vært en funksjonær. I byråkratiets hellige, alminnelige kirke er ingen uerstattelig, den enes død den annens brød er den typiske funksjonærs filosofi, avansemanget hans drøm, og han vurderer sine
- 5 medmennesker etter lønsskalaens målestokk - etter hva de er satt til å gjøre, ikke etter hva de selv er. I virkeligheten er naturligvis enhver høyt utviklet personlighet aldeles uerstattelig. Andre kan overta hans oppdrag, hans tildelte roller, avløse ham i hans forskjellige egenskaper, men ingen kan erstatte ham som menneske og menneskelig kraftkilde. Den første tanke som måtte melde seg
- 10 hos enhver som møtte Olav Scheflo, var nettopp denne: en personlighet! - Hva er en personlighet? Tusen definisjoner kan gis, her er min: vi har alle sammen en viss, større eller mindre, spesifikk vekt, en vekt i forhold til det fluidum vi er nedsenket i - oversatt: det samfunn vi holder til i. den som dessuten har en egenvekt, han er en personlighet. Av de mennesker jeg har truffet, har meget få
- 15 hatt en så påtagelig egenvekt som Olav Scheflo. Han er uerstattelig. Scheflo var politiker, med liv og sjel, fra sin tidligste ungdom til sin død. Som ung var han radikal, som eldre...ja, tenke seg til: også som eldre var han radikal! Han var sosialist og kunne ikke "modnes" til sosialdemokrat. Han var trofast. Ubestikkelig. I det politiske liv fins to slags troskap: troskapen mot partiet, og
- 20 troskapen mot idéen. En oppregning av de politiske grupperinger Scheflo i tidens løp har tilhørt, kunne gi inntrykk av at han flere ganger hadde skiftet standpunkt. Det forholder seg stikk motsatt: det var partiene som skiftet standpunkt, Scheflo ble i syn og sinnelag den samme. Som i den militære fins det også i den politiske strategi en "elastisk" krigføring - den er som bekjent
- 25 vikende og består i å oppgi posisjoner som man tidligere med store offer har erobret, befestet og holdt. Scheflo var en ubekvem partifelle, han kunne ikke overbevise om elastikkens høyere visdom. Enda verre: han lo av forakt eller fnøs av forargelse hvis noen forsøkte å lirke ham til å innse at sannhet og rett, mål og idé var foranderlige verdier, avhengige av konjunktorene på den storpolitiske

(og småpolitiske) børs. Dette betyr ikke at Scheflo avviste alle taktiske hensyn - det kan ingen praktisk politiker gjøre. Han siterte gjerne en vending av Lenin om at hvis man vil opp på en fjelltopp og støter på en bergvegg, så må man ta omveier, kanskje gå tilbake - det vesentlige er at man hele tiden har målet i sikte.

35 Men her ligger nettopp forskjellen mellom Scheflo og mange av hans samtidige, opprinnelig revolusjonære politikere: han forblandet ikke midlene med målet, han fusket ikke med kompasset. Om han tok en omvei eller gikk tilbake, så påstod han ikke at den nye retningen pekte raskt mot målet, som i mellomtiden hadde flyttet seg, og at det ikke lenger var noen idé å bestige toppen.

40

Den russiske revolusjonen fortonet seg for Scheflo som inngangen til en ny og bedre verden, en lykkeligere tidsalder i menneskehetens historie - her stod han på linje med de fleste yngre sosialister i tiden etter første verdenskrig. I overensstemmelse med den marxistiske teori, som ser frem til at staten skal bli

45 overflødig og dø bort etter hvert som det klasseløse samfunn blir befestet, oppfattet hans proletariats diktatur som en overgangsform, et arbeiderdemokrati bygd på sovjetene, foreløpig nødvendig til forsvar av de nyrobrede utgangsstillinger. I 1918-21, Arbeiderpartiets revolusjonære år, var Scheflo Arbeiderbladets redaktør, og det hadde under hans ledelse en glanstid.

50 Etter partisprengningen redigerte han, 1923-26, Norges Kommunistblad. Han ble Komintern tro så lenge det ennå var håp om at Sovjet-Samveldet kunne utvikle seg i demokratisk retning og bli den store, levende sentral i en internasjonale av frie, nasjonalt bestemte, men progressive arbeiderpartier. Dette håp svant raskt. Proletariats diktatur ble avløst av partidiktaturet, dette igjen

55 av enmannsdiktatur. Også på mange andre områder gikk utviklingen, som fikk sin drastiske kulminasjon i Moskva-prosessene, i antidemokratisk, i virkeligheten også i antikommunistisk retning. (Begrepene "kommunisme" og "kommunist" har jo etterhånden mistet det meste av sitt opprinnelige ideologiske innhold.) I 1928 brøt Scheflo med Komintern og vente tilbake til

60 Det norske arbeiderparti. Men DNAs ledelse hadde i mellomtiden ytterligere orientert seg mot høyre og var falt til ro i småborgerlig reformisme, samtidig som partiet svulmet vattersottig ved en medlemstilgang som var betinget av at det avskrev sine merkesaker og opphørte å være sosialistisk. Man hadde ikke lenger synderlig bruk for Olav Scheflo. I årene 1931-39 redigerte han

65 "Sørlandet", en provinsavis som fikk en innflytelse langt utover hva dens budsjett og abonnemangsprotokoll betinget: den var Scheflos avis! Og redaktøren var en ypperlig journalist, det han skrev var nå som alltid direkte tale, preget av hans meningers sviktfrie mot og av hans årvåkne intelligens. Da

70 okkupasjonen skred frem kom Scheflo, etter en strabasiøs flukt over fjellet, i mai 1940 til Sverige. Men allerede i august samme år vendte han tross sin nedbrutte fysikk, tilbake til Norge. Det var ikke hjemlengsel som drev ham - han gjorde seg ingen illusjoner om at herrefolket aktet å innrømme mennesker av hans støpning levelige vilkår. Hjemreisen var i virkeligheten Scheflos siste politiske
75 innsats: det var under riksrådsforhandlingene, og han anså det for sin plikt å gjøre hva som stod i hans makt for å forebygge altfor store innrømmelser fra norsk side. Ved å oppfylle denne plikt pådrog han seg et mishag, hvis utslag fremskyndet hans død.

80 Olav Scheflo var et rundelig menneske. Hans interesser var omfattende, hans kunnskaper solide og levende. I omgang var han munter, uhøytidelig, rapp i sine reaksjoner, ofte forbløffende i sine spørsmål eller svar. Han hadde en kostelig og blant politikere ofte påfallende sjelden egenskap: humor! Han var en vittig mann, og hans spøk kunne på udefinerbar vis være på en gang besk og
85 godmodig. Hans vesen hadde en særegen bister charme - den var duften, ram og frisk, i den atmosfære av frihet og uanfektelighet som omgav ham. Med Olav Scheflos død er i virkeligheten en heroisk livsbane avsluttet. Ikke alene at han i enhver situasjon med uforstyrrelig likevekt tok alle konsekvenser av sin overbevisning - konsekvenser som kunne være harde nok. Fra han som ung
90 sjømann brakk benet ved et fall fra masten, til han den 25. juni i år døde av nyreslag, artet hans liv seg i mange og lange perioder som et martyrium. Han led av en voldsom og meget smertefull reumatisme. Allerede i 30-årsalderen ble han invalid og var tidvis så ubevegelig at han måtte bæres opp på talerstolen. I de siste åtte-ti år var han lenket til stolen eller sengen. Men ingen hørte ham klage.
95 Han lot seg ikke slå ut. Med sinnsro og usvekket åndelig vitalitet skjøttet han sitt betydningsfulle arbeid og hadde ennog overskudd til å utfolde seg i vennelag. Hans ukuelige viljestyrke og uoppslitelige munterhet triumferte gjennom alle hjemsøkelser. Denne mann, krumbøyd av smerter, tvekroket av gikt, var i arbeiderbevegelsens historie en av de rankeste.

100

Kilde

Helge Krog (1947): Meninger. Litteratur, kristendom, politikk, H. Aschehoug & Co., Oslo.

Emner

Arbeiderbevegelsen, Hyllest, Minnetale

105

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/olav-scheflo>